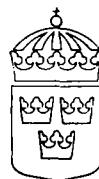

Regeringens proposition

1990/91:83

om försäljning av statens aktier i Svenska
Petroleum Exploration AB, m. m.

Prop.
1990/91:83

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 17 januari 1991.

På regeringens vägnar

Lena Hjelm-Wallén

Rune Molin

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen begärs bemyndigande för regeringen att överlåta statens aktier i Svenska Petroleum Exploration AB (SPE) till OK Petroleum AB (OKP) mot betalning huvudsakligen genom en till staten riktad nyemission av aktier i OKP. Detta bolag ägs av KF Industri AB (KFI), Neste Oy och staten. Det har förutsatts att KFI och Neste skall ha rätt att förvärva så stor del av de nyemitterade aktierna att ägarfördelningen i OKP förblir densamma som nu. Riksdagens bemyndigande för överlåtelse också av dessa aktier begärs. Ersättningen till staten för aktieöverlåtelsena kan komma att uppgå till sammanlagt högst 539 milj. kr.

Vidare föreslås en minskning av ramen för den statliga garantin för utvinning m. m. av olja, naturgas eller kol från 3 miljarder kronor till 2 miljarder kronor i samband med att garantigivningen till SPE upphör.

Slutligen begärs bemyndigande för regeringen att överlåta statens aktier i OKP till Förvaltningsaktiebolaget Fortia i utbyte mot nyemitterade aktier i detta bolag.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 januari 1991

Närvarande: statsråden Hjelm-Wallén, ordförande, och S. Andersson, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Johansson, Lindqvist, Lönnqvist, Thalén, Wallström, Löow, Persson, Molin, Sahlin, Larsson, Åsbrink

Föredragande: statsrådet Molin

Proposition om försäljning av statens aktier i Svenska Petroleum Exploration AB, m. m.

1 Inledning

Sedan år 1986 ägs Svenska Petroleum Exploration AB (SPE) av staten och OK Petroleum AB (OKP). Från början ägde staten 49 % och OKP 51 % av aktierna i SPE. Sedan staten i juni 1990 utnyttjat en rätt att av OKP för en krona förvärva 15 % av aktierna äger staten nu 64 % och OKP 36 %. Genom att staten äger även 24 % av aktierna i OKP uppgår den sammanlagda direkta och indirekta statliga ägarandelen i SPE till ca 73 %.

Förhandlingar har förts mellan företrädare för industridepartementet och OKP om ägarförhållandena i SPE. Dessa förhandlingar har i december 1990 lett fram till ett avtal om försäljning av statens samtliga aktier i SPE till OKP. Avtalet, som bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga*, har träffats med förbehåll bl. a. för att regeringen godkänner det sedan riksdagen har fattat de beslut som behövs härför.

Som en följd av avtalet med OKP har avtal träffats också med KFI och Neste om överlåtelse av nyemitterade aktier i OKP.

Sedan de överenskomna aktieöverlåtelseerna har genomförts uppkommer frågan om den fortsatta förvaltningen av statens aktier i OKP.

Jag kommer nu att redogöra för bakgrunden till de angivna förändringarna av det statliga ägarengagemanget på oljekområdet.

I samband med ägarfrågorna bör vissa frågor om det statliga stödet till prospektering och utvinning på nämnda område tas upp. Jag kommer att redogöra också för bakgrunden härtill.

2 Statens engagemang i oljepropektering och oljeutvinning

År 1969 bildades Oljepropektering AB (OPAB) med syfte att klarlägga förekomsten av olja och naturgas på svenskt land- och havsområde. Till en början ägdes bolaget till lika delar av två företagsgrupper, en statlig och en enskild, vilka finansierade verksamheten genom kapitaltillskott. Verksam-

heten koncentrerades efter några år till Gotland, där ett antal små oljefynd gjordes. Också på svenskt kontinentalsockelområde i Östersjön gjordes några provborrningar, dock utan att leda till utvinningsvärda fynd.

År 1973 bildades ett särskilt företag, Petroswede AB, för prospektering och utvinning utanför svenskt område. Målet för verksamheten var att genom egen prospektering eller förvärv av andelar i fyndigheter bygga upp ett deltagande i produktion av olja eller naturgas som direkt eller indirekt kunde tillföras den svenska marknaden. Till en början var ägarbildningen och finansieringen lik OPABs. Bolaget deltog i prospekteringsprojekt i bl. a. Nordsjöområdet och Nordafrika.

Statens engagemang på oljeområdet fick en större bredd genom bildandet år 1975 av ett helstatligt oljehandelsföretag, Svenska Petroleum AB (SP). Under de följande åren övertog SP de tidigare statliga ägarnas andelar i såväl OPAB som Petroswede. År 1979 förvärvade SP också de privata intressenternas aktier i Petroswede, som blev ett helägt dotterbolag inom SP-koncernen med namnet Svenska Petroleum Exploration AB (SPE). Samma år övertog SPE det operativa ansvaret för OPABs rörelse. Prospekteringsverksamheten inom SP-koncernen finansierades från år 1978 nästan helt med statliga bidrag.

Under 1980-talet kom SPEs verksamhet att inriktas alltmer på förvärv av andelar i konstaterade oljefält som stod inför utbyggnad. År 1983 förvärvade SPE en andel på 15% i Ulfället i norska Nordsjön. Några år senare förvärvades en andel på 4,5% i Veslefrikkfältet. I båda fallen finansierades SPEs andel av utbyggnadskostnaderna med stöd av statliga garantier. De två oljefälten togs i drift åren 1986 resp. 1990.

År 1986 träffades ett avtal mellan staten, det kooperativa oljeföretaget Oljekonsumenternas Förbund (OK) och det finska statliga oljebolaget Neste Oy om samarbete i ett gemensamt ägt bolag. Detta bolag skulle överta i stort sett hela den verksamhet på oljeområdet som hade bedrivits av OK och SP. Det nya bolaget tillkom genom att SP ändrade firma till OK Petroleum AB (OKP), varefter OK och Neste blev delägare i OKP genom riktade emissioner. Därefter kom aktierna i OKP att ägas av OK till 53%, av staten till 30% och av Neste till 17%. År 1987 ändrades fördelningen till 52%, 24% resp. 24%. Sedermera har OKs aktier förts över till KF Industri AB (KFI).

I samband med 1986 års avtal kom parterna överens om att OKP-koncernens verksamhet avseende prospektering och utvinning skulle bedrivas av SPE eller dess dotterbolag, främst OPAB och det norska bolaget Svenska Petroleum Exploration A/S. Till staten överläts 49% av aktierna i SPE. Enligt ett konsortialavtal mellan staten och OKP gavs staten rätt att av OKP lösa in ytterligare 15% av aktierna för ett belopp av en krona. I avtalet stadgades att part inte fick överlåta aktier i SPE utan den andra partens medgivande.

Enligt konsortialavtalet fick staten utse ett flertal av styrelsens ledamöter. Som en följd av statens dominerande ägarinflytande och av optionen att förvärva ytterligare aktier kom SPE inte att ingå i OKP-koncernen. Sedan staten har utnyttjat sin option är den statliga andelen i SPE nu 64%.

Statens aktier i såväl OKP som SPE är direktägda med industridepartementet som huvudman.

SPEs verksamhet har numera sin tyngdpunkt i Norge, där det norska dotterbolaget innehar andelar i de två producerande oljefälten Ula och Veslefrikk. Härigenom förfogar SPE-koncernen över råoljetillgångar i storleksordningen 10 miljoner ton, med möjlighet att utvinna inemot 1 miljon ton om året till mitten av 1990-talet. Vidare pågår eller planeras utbyggnad av flera fyndigheter i Angola, som väntas ge visst tillskott av råolja under de närmaste åren. Därtill kommer intressandelar i områden med pågående prospektering på norsk och brittisk kontinentalsockel samt i Tunisien.

En begränsad verksamhet på svenskt havsområde bedrivs också genom OPAB, som numera ägs av SPE till ca 96 %. OPAB deltar i undersökningar i två tillståndsområden i sydöstra delen av den svenska kontinentalsockeln i Östersjön. Arbetet bedrivs i samarbete med utländska oljebolag, som svarar för huvuddelen av kostnaderna. OPABs verksamhet på Gotland överläts år 1987 till ett enskilt svenskt företag.

Enligt årsredovisningen för år 1989 uppgick omsättningen för SPE-koncernen till 640 milj. kr. och resultatet efter finansiella poster till 67 milj. kr. Resultatet hänförs nästan helt till råoljeförsäljningen från den norska verksamheten. För år 1990 väntas en stark förbättring av resultatet till följd av höga råoljepriser under andra halvåret.

Balansomslutningen för koncernen den 31 december 1989 var 2 130 milj. kr. och det justerade egna kapitalet 142 milj. kr. Avkastningen på arbetande kapital uppgick till 11,9 %.

På balansräkningens skuldsida har tagits upp bl. a. förskottade statliga bidrag med 282,5 milj. kr. Denna post utgörs av oförbrukade särskilda bidrag till prospektering som har utbetalats från det i statsbudgeten för budgetåret 1984/85 under tolfte huvudtiteln med numreringen E 19 uppförda reservationsanslaget Program för prospektering efter olja och naturgas.

Antalet anställda i SPE-koncernen under året var i genomsnitt 35, varav 22 i Sverige, 9 i Norge och 4 i Storbritannien.

I sammanhanget skall också några grundläggande ekonomiska uppgifter för OKP-koncernen lämnas. Enligt årsredovisningen för år 1989 uppgick omsättningen för koncernen till 10 606 milj. kr. och resultatet efter finansiella poster till 483 milj. kr. Vid årets utgång var balansomslutningen för koncernen 6 555 milj. kr. och det justerade egna kapitalet 1 705 milj. kr. Avkastningen på arbetande kapital var 17,7 %. Utdelning till ägarna lämnades med 68 milj. kr.

År 1989 inleddes ett närmare samarbete med det amerikanska oljeföretaget Texaco, som innebar bl. a. att OKP blev majoritetsägare i Skandinaviska Raffinaderi AB Scanraff och inträdde som hälftendelägare i Texacos bensin- och smörjoljerörelse i Sverige. För år 1990 förutses en stark resultatförbättring, beroende främst på ett gynnsamt utfall av raffineringsverksamheten.

Det genomsnittliga antalet anställda inom OKP-koncernen uppgick år 1989 till 1 183.

År 1978 infördes ett system för statligt stöd till prospektering efter olja och naturgas (prop. 1977/78: 128, NU70, rskr. 343). Syftet med stödet var att skapa långsiktigt säkrare villkor för tillförseln av råolja till den svenska marknaden. Ökad oljeprospektering av svenska företag bedömdes som ett verksamt medel härför, jämte avtal om oljeleveranser och förvärv av andelar i kända fyndigheter. Det bedömdes att prospekteringsinsatser på nivån 100 milj. kr. om året borde kunna ge ett inte oväsentligt bidrag till oljeförsörjningen från mitten av 1980-talet.

Det statliga stödet gavs formen av bidrag med villkorlig återbetalnings-skyldighet till kostnaderna för deltagande i eller förvärv av prospekteringsprojekt. Det fanns två typer av bidrag, dels allmänna bidrag med högst 50% av kostnaderna dels särskilda bidrag med 100% av kostnaderna.

Allmänna bidrag lämnades till svenska företag på vissa villkor, bl. a. att olja som utvanns på utländskt område i möjligaste mån skulle tillföras den svenska marknaden. Vidare var bidragstagaren skyldig att återbetala bidraget vid projekt som ledde till utvinning eller vid överlåtelse av projekt.

Särskilda bidrag fick lämnas endast till företag inom den statliga SP-koncernen och främst för projekt på svenskt område eller i Nordsjön med angränsande områden. Förutom de villkor som gällde för allmänna bidrag föreskrevs att hela vinsten vid eventuell utvinning skulle återbetalas till staten.

Bidragssystemet finansierades genom att en del av den dåvarande särskilda beredskapsavgiften för oljeprodukter tillfördes en fond, oljeprospekteringsfonden, vid sidan av statsbudgeten.

År 1981 utvidgades bidragssystemet till att omfatta även kol. Bidrag till prospektering efter kol har dock lämnats endast i ett fall.

År 1984 lades bidragssystemet om i syfte att begränsa statens kostnader och att öka affärsmässigheten i verksamheten (prop. 1983/84: 110, NU43, rskr. 391). De särskilda projektvisa bidragen till SP-koncernens prospektering ersattes med ett programstöd på 540 milj. kr. Avsikten var att dessa medel skulle möjliggöra en övergång till egenfinansiering av verksamheten under en treårsperiod. Det förutsattes att SP årligen under perioden skulle begära medel för ett program för planerade prospekteringsinsatser. Vidare ändrades villkoren för återbetalning av vinst vid utvinning eller överlåtelse så att SP fick behålla en tredjedel av vinsten. Detta skulle gälla även vid projekt för vilka särskilda bidrag tidigare hade beviljats.

För bidrag till andra svenska företags oljeprospektering beräknades 60 milj. kr. under en treårsperiod. Det förutsattes att bidragen i fortsättningen skulle lämnas på de villkor som tidigare hade gällt för de allmänna bidragen. Dessutom infördes samma geografiska restriktion som för de särskilda bidragen.

För att täcka de beräknade kostnaderna för stödet till såväl den statliga som den enskilda prospekteringen anvisades på statsbudgeten för budgetåret 1984/85 ett engångsbelopp på 600 milj. kr. under det nyssnämnda reservationsanslaget Program för prospektering efter olja och naturgas. Avsättningen av medel till oljeprospekteringsfonden upphörde.

I samband med bildandet av OKP år 1986 bemyndigades regeringen att från angivna anslag lämna bidrag till OKP på samma villkor som tidigare hade gällt för bidrag till SP (prop. 1985/86: 139, NU36, rskr. 318). Även fortsättningsvis kom dock verksamheten att bedrivas av SPE. Bidragsmedel på 282,5 milj. kr. som hade utbetalats till OKP men inte förbrukats fördes den 1 januari 1988 över till SPE.

Enligt uppgift från statens energiverk har sedan år 1978 prospekteringsbidrag beviljats med sammanlagt 1 521 milj. kr., varav 973 milj. kr. har betalats ut. Fördelningen mellan SP/SPE och övriga företag framgår av följande uppställning (milj. kr. i löpande penningvärde):

	Beviljade medel	Utbetalade medel
<i>Oljeprospekteringsfonden</i>		
SP/SPE	803	611
Övriga företag	175	111
Summa	978	722
<i>Anslaget 1984/85 XII E 19</i>		
SPE	530	248
Övriga företag	13	3
Summa	543	251

Bidragen till SP och SPE har nästan helt avsett särskilda bidrag. Av beviljade bidrag har 22 milj. kr. använts för prospektering genom OPAB på svenskt område. I övrigt har bidragen använts för projekt utomlands, främst i Norge, Storbritannien och Tunisien.

Inom gruppen övriga företag har den bidragsfinansierade verksamheten koncentrerats till Norge och Storbritannien. Företag inom Volvokoncernen svarar för tre fjärdedelar av beviljade bidrag.

Efter år 1987 har inga beslut om bidrag till nya projekt fattats. Såvitt kan bedömas finns heller inga kvarstående statliga åtaganden på grund av tidigare bidragsbeslut. Behållningen på oljeprospekteringsfonden är för närvarande 9,1 milj. kr. Anslaget Program för prospektering efter olja och naturgas har inte förts upp i statsbudgeten efter budgetåret 1984/85 och kan inte längre disponeras.

Statens energiverk har låtit en konsult göra en utvärdering av det svenska oljeprospekteringsstödet. I en år 1988 publicerad rapport lämnas följande uppgifter om den verksamhet under perioden 1979–1986 som har bedrivits med stöd av bidrag.

SPE har deltagit i sammanlagt 41 borrhningar utanför Sverige. I sex fall har olja eller naturgas påträffats, dock utan att leda till beslut om utbyggnad. Övriga företag har deltagit i 17 borrhningar, med ett fynd som resultat. Andelen i detta fynd har avyttrats. En internationell jämförelse visar att de svenska företagens resultat i fråga om fyndfrekvens och poten-

tial för utbyggnad stämmer ganska väl överens med branschgenomsnittet. SPEs kostnader har emellertid varit relativt höga.

I konsultrapporten konstateras att prospekteringsstödet inte har givit de effekter i form av råoljeproduktion som förväntades när stödet infördes år 1978. Som förklaring pekas i rapporten på ett antal faktorer. De prognoser som låg till grund för beslutet var orealistiska, bl. a. när det gäller tiden från fynd till utbyggnadsbeslut. Stödet har successivt urholkats genom minskad resurstilldelning och stora reala kostnadsökningar i branschen. De svenska företagens intresse för prospektering har minskat under intryck av bl. a. sjunkande oljepriser under 1980-talet.

Konsultrapporten utmynnar i vissa slutsatser om stödet till prospektering. Större och snabbare effekter på försörjningstryggheten kan uppnås genom förvärv av konstaterade fyndigheter eller producerande fält, med statsgaranti för finansieringen som stödform. Systemet med bidrag till 100% i förening med skyldighet att återbetala eventuell vinst kan medföra risk för minskat lönsamhetsansvar och kostnadsmedvetande. Det bedöms i rapporten att SPE sannolikt skulle ha varit ett starkare företag med avsevärt större oljeproduktion om de medel som förbrukats på prospektering i stället hade tillförts företaget som ägarkapital.

Sedan rapporten avgavs har beslut fattats om utbyggnad av ett oljefynd i havsområdet utanför Angola där SPE sedan år 1986 innehar en andel i ett licensområde. Produktionen väntas komma att börja år 1991–1992. Ytterligare några fynd i samma område kommer sannolikt att byggas ut under de närmaste åren.

4 Statlig garanti för oljeutvinning m. m.

År 1975 infördes en statlig garanti för utvinning m. m. av olja, naturgas och kol (prop. 1975:30 bil. 1, NU30, rskr. 202). Syftet med garantin var främst att underlätta finansieringen av sådana investeringar i utvinning, transport och lagring som ansågs betydelsefulla för den långsiktiga svenska försörjningen. Genom senare beslut av riksdagen utvidgades användningsområdet för garantin till att omfatta bl. a. finansiering av förvärv av andelar i fyndigheter (prop. 1975/76:124, NU44, rskr. 262) och aktier i företag som bedriver huvudsakligen utvinning (prop. 1978/79:115 bil. 1, NU60, rskr. 429).

Garantiramen fastställdes ursprungligen till 2000 milj. kr., och den har därefter genom beslut av riksdagen successivt anpassats till det aktuella behovet av garantier. Sedan den 1 juli 1990 är garantiramen 3000 milj. kr.

Inom totalramen beslutar regeringen om garanti, varvid en underram fastställs för varje projekt. På grundval härav utfärdas garantierna av riksgäldskontoret. Normalt utgår en avgift på 1% av utestående garantibelopp. När det gäller garantier för oljeutvinningsprojekt ställs som villkor att den olja som utvinns i första hand skall erbjudas den svenska marknaden.

Enligt uppgift från riksgäldskontoret uppgick summan av utfärdade garantier den 31 december 1990 till 1314 milj. kr. vid då gällande valuta-

kurser. Härav utgjorde 862 milj. kr. garantier till SPE för finansieringen av Ula- och Veslefrikkprojektet. Övriga ställda garantier avser verksamhet på naturgasområdet, huvudsakligen för Sydgas ABs lån. Dessa garantier är bundna genom avtal (jfr prop. 1987/88: 72).

Några förluster för staten har hittills inte uppkommit till följd av garantisystemet.

5 Föredragandens överväganden

5.1 Försäljning av aktier i Svenska Petroleum Exploration AB

Oljekriserna under 1970-talet föranledde betydande statliga insatser inom oljesektorn. Till en början inriktades dessa insatser på att stärka den svenska råoljeförsörjningen. Det statliga oljebolaget Svenska Petroleum AB (SP) spelade härvid en central roll. SPs dotterbolag Svenska Petroleum Exploration AB (SPE) var huvudmottagaren av ett omfattande statligt stöd i form av bidrag och garantier till svenska företags prospekterings- och utvinningsverksamhet.

Under en stor del av 1980-talet har oljebranschen tyngts av överkapacitet och lönsamhetsproblem. Mot bakgrund härav har det statliga engagemanget ändrat inriktning. Det har framstått som angeläget för staten att medverka till att branschens struktur stärks. Staten tog således aktiv del i samgåendet mellan SP och det kooperativa Oljekonsumenternas Förbund (OK). Detta resulterade i bildandet år 1986 av OK Petroleum AB (OKP). Förutom staten och konsumentkooperationen – numera företrädd av KF Industri AB (KFI) – ingick också det statliga finska oljebolaget Neste Oy bland ägarna. KFI är huvudägare med 52 % av aktierna, medan staten och Neste äger 24 % var.

OKP är i dag ett av de ledande oljeföretagen på den svenska marknaden, med omkring en femtedel av den totala försäljningen av oljeprodukter. Det ekonomiska resultatet har under de senaste åren varit tillfredsställande. Genom förvärvet år 1989 av huvuddelen av Texacos svenska rörelse har OKP stärkt sin position väsentligt, särskilt inom raffineringsledet.

I den överenskommelse som låg till grund för bildandet av OKP ingick att detta bolag skulle äga 51 % av aktierna i SPE, medan återstående 49 % skulle ägas direkt av staten. Avsikten var att SPE inom ramen för OKP-koncernen skulle fullfölja sin verksamhet på prospekterings- och utvinningsområdet. De särskilda bidragsmedel som tidigare hade ställts till SPEs förfogande skulle få utnyttjas av bolaget även i fortsättningen.

Trots att OKP blev majoritetsägare i SPE innebar reglerna om styrelsens sammansättning att staten behöll ett avgörande ägarinflytande i bolaget. Därjämte hade staten en option att av OKP förvärva 15 % av aktierna i SPE för en krona. Bakgrunden härtill var bl. a. att staten till övervägande del svarade för finansieringen av bolagets verksamhet. Som en följd av dessa förhållanden har SPE inte ansetts böra konsolideras i OKP-koncernen.

Den rådande ägarsituationen i SPE har inneburit betydande olägenhe-

ter. Oklarheten om det framtida ägandet i bolaget har lagt en hämsko på verksamheten och försvårat bolagets agerande på marknaden. Prospektering och utvinning har inte kunnat samordnas med övrig verksamhet inom OKP-koncernen så som är normalt inom integrerade oljeföretag.

Från såväl statens som OKPs sida har man sett det som angeläget att komma till en lösning på SPEs ägarfråga. Efter diskussioner om olika modeller har parterna kommit fram till att en överlåtelse till OKP av samtliga statens aktier i SPE skulle erbjuda den långsiktigt bästa lösningen. I syfte att skapa ett klart utgångsläge för förhandlingar i frågan utnyttjade staten i juni 1990 optionen att öka sin andel i SPE till 64 %.

Förhandlingarna om villkoren för aktieöverlåtelsen har gällt främst tre frågor, nämligen värderingen av aktierna, formen för köpeskillingen och avvecklingen av det stöd i form av bidrag och garantier som tidigare har lämnats till SPE. Det avtal som nu, med förbehåll för riksdagens beslut, har träffats mellan parterna innebär i korthet följande.

Staten överlåter till OKP 64 % av aktierna i SPE, som därmed blir ett helägt dotterbolag till OKP. I överlåtelsen ingår också statens villkorade fordran på SPE avseende oförbrukade medel på 282,5 milj. kr. från anslaget Program för prospektering efter olja och naturgas, de s. k. E 19-medlen. Därjämte överläts statens rätt till återbetalning av tidigare lämnade prospekteringsbidrag jämte andel i eventuell vinst i fall då projekt som finansierats med bidragsmedel leder till utvinning. I samband med överlåtelsen skall staten upphäva alla andra villkor som har gällt för användningen av bidragen till SPE, bl. a. när det gäller hemtagning av utvunnen råolja. Överlåtelsen skall anses ha skett den 1 januari 1991.

Köpeskillingen för de tillgångar som överläts utgörs dels av nyemitterade aktier i OKP som svarar mot ca 8 % av det totala antalet aktier i bolaget, dels ett kontantbelopp på 110 milj. kr. Det förutsätts att staten erbjuder de övriga ägarna i OKP, dvs. KFI och Neste, option att förvärva så stor del av de nyemitterade aktierna att det nuvarande förhållandet mellan ägarandelarna i OKP inte rubbas. Betalningen för dessa aktier skall enligt avtalet uppgå till ca 266,2 resp. ca 122,9 milj. kr. Till de angivna beloppen kommer ränta till betalningsdagen den 1 juli 1991.

Vidare stadgas i avtalet att samtliga statliga garantier för SPEs upplåning för finansiering av deltagande i Ula- och Veslefrikkprojekten i norska Nordsjön skall upphöra senast vid utgången av år 1991.

Till denna redogörelse för innehållet i avtalet vill jag foga några upplysningar och kommentarer.

Eftersom köpeskillingen för statens aktier i SPE skall erläggas huvudsakligen i form av nyemitterade aktier i OKP grundas affären på en värdering av aktierna i såväl OKP som SPE. För värderingen har parterna gemensamt anlitat Bohlins Revisionsbyrå AB. När det gäller SPE har bedömts bl. a. vad en försäljning på marknaden skulle kunna inbringa, mot bakgrund av tillgängliga uppgifter om försäljningar av bolag med oljetillgångar i Nordsjön under första halvåret 1990. Därtill har beaktats den extraordinära förbättringen av SPEs resultat till följd av höga råoljepriser efter Iraks invasion av Kuwait i augusti 1990.

Vid fastställandet av köpeskillingen har hänsyn tagits också till att staten

avstår från sina villkorade fordringar på SPE på grund av tidigare lämnade bidrag till prospektering. Av störst betydelse är de oförbrukade bidragsmedlen, de s. k. E 19-medlen. Dessa avses efter genomförandet av affären utgöra en likvid tillgång som kan användas inom OKP-koncernen t. ex. för att stärka SPEs egna kapital.

Som nämnts har det förutsatts att de övriga ägarna i OKP skall ges en option att förvärva så stor del av de nyemitterade aktierna i bolaget att deras nuvarande ägarandelar vidmakthålls. KFI har redan förklarat sig berett att förvärva sin andel av aktierna. I enlighet härmed har den 20 december 1990 ett avtal träffats med staten om överlåtelse av ifrågavarande aktier så snart nyemissionen har registrerats. Samma dag har ett avtal träffats mellan staten och Neste enligt vilket Neste ges option till den 26 juni 1991 att förvärva sin andel av de nya aktierna i OKP. I båda avtalen har förbehåll gjorts för riksdagens prövning.

Den statsfinansiella innebörden för staten av de tre avtal som nu har träffats är följande. Den 1 juli 1991 skall OKP till staten betala ett belopp som inkl. ränta uppgår till 118,8 milj. kr. Samma dag skall KFI enligt avtalet om framtida aktieöverlåtelse betala ett belopp av ca 287,5 milj. kr. inkl. ränta. För det fall att Neste utnyttjar hela sin rätt enligt optionsavtalet skall Neste samma dag till staten betala ett belopp av ca 132,7 milj. kr. inkl. ränta. Sammanlagt kan alltså betalningarna till staten komma att uppgå till högst ca 539 milj. kr. Medlen bör redovisas på inkomsttitel för budgetåret 1991/92.

Enligt min uppfattning innebär de avtal som nu har träffats med OKP, KFI och Neste att frågan om ägandet i SPE får en ändamålsenlig lösning. Jag räknar med att införlivandet av SPE med OKP-koncernen kommer att leda till ökad effektivitet i prospekterings- och utvinningsverksamheten. De försörjningspolitiska intressen som från början har legat till grund för statens engagemang i denna verksamhet bör kunna bli väl tillgodosedda också i fortsättningen.

Uppgårelsen innebär att en betydande del av statens tidigare insatser på prospekteringsområdet kan återvinnas. Därtill kommer att det statliga ägandet inom oljesektorn renodlas till aktieinnehavet i OKP. Staten får därigenom indirekt del av det ekonomiska resultatet i SPE och av en eventuell framtida värdetillväxt i detta bolag.

Jag vill också påpeka att det från riskutjämningsynpunkt får anses som fördelaktigt för staten att byta ett aktieinnehav i ett utvinningsföretag, vars resultat är mycket känsligt för svängningar i råoljepriset, mot aktier i ett integrerat företag med verksamhet i alla led av oljemarknaden. Av stor vikt för staten som ägare i OKP är också att den lösning som har valts för betalningen av statens aktier i SPE innebär en relativt liten finansiell belastning för OKP.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört förordar jag att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att till OKP överlåta statens aktier i SPE jämte statens villkorade fordringar på SPE till följd av såväl oförbrukade s. k. E 19-medel som tidigare lämnade prospekteringsbidrag. I samband därmed bör regeringen begära ett bemyndigande att besluta om sådant upphävande av villkor för användningen av statliga bidragsmedel som följer

av överlåtelseavtalet med OKP. Jag förordar även att regeringen begär riksdagens godkännande av att E19-medlen i fortsättningen får användas i enlighet med vad jag tidigare har anfört.

Vidare förordar jag att riksdagens bemyndigande inhämtas för den överlåtelse av nyemitterade aktier i OKP som förutsätts i avtalen med KFI och Neste. I det fall att Neste inte utövar sin option fullt ut bör bemyndigandet gälla även överlåtelse av de återstående nyemitterade aktierna till annan part.

5.2 Bidrag och garantier

Som har framgått av min redogörelse innebär avtalet med OKP att allt statligt stöd till SPE i form av bidrag och garantier skall avvecklas. Genom att SPE i fortsättningen kommer att ingå i en koncern med betydande finansiell styrka bör verksamheten kunna bedrivas på normal kommersiell grund. Jag ser detta som ett viktigt element i den uppgörelse som nu föreligger.

Enligt min mening saknas det anledning för staten att i fortsättningen lämna bidrag till andra företag för prospektering efter olja, naturgas eller kol. Bidragssystemet bör alltså snarast avvecklas. Återstående medel på oljepropekteringsfonden bör därvid tillföras statsbudgetens inkomstsida. Det är en uppgift för regeringen att vidta de åtgärder som krävs för avvecklingen.

Enligt avtalet med OKP skall de statliga garantier som har ställts för SPEs upplåning för deltagandet i Ula- och Veslefrikkprojekten upphöra senast vid utgången av år 1991. Enligt vad jag har erfårit kommer de statsgaranterade lånen på sammanlagt 195 miljoner USD att under första halvåret 1991 ersättas med andra lån eller återbetalas. Mot bakgrund härav kan gällande garantiram på 3 miljarder kronor minskas till 2 miljarder kronor fr. o. m. nästa budgetår. Regeringen bör nu, som ersättning för det bemyndigande som tidigare har lämnats till dåvarande fullmäktige i riksgäldskontoret, begära ett bemyndigande av riksdagen att besluta om garantier upp till sistnämnda belopp.

5.3 Ändrat ägande av statens aktier i OK Petroleum AB

Jag vill slutligen ta upp frågan om ägandet av statens aktier i OKP efter genomförandet av de akticöverlåtelser som jag nyss har förordat. Aktierna är för närvarande direktägda.

År 1990 har ett särskilt bolag, Förvaltningsaktiebolaget Fortia, bildats för förvaltningen av delar av statens aktieinnehav. Enligt riksdagens beslut har till det nya bolaget överförts statens aktier i tio aktiebolag, nämligen Celsius Industrier AB, FFV AB, Luossavaara-Kiirunavaara AB, Ncb AB, Procordia AB, SIB-Invest AB, AB Statens Skogsindustrier, SSAB Svenskt Stål AB, Sveriges Geologiska AB samt Cementa AB (prop. 1989/90:88, NU35, rskr. 249). Samtliga dessa företag bedriver konkurrensutsatt verksamhet, flertalet av dem inom industribranscher med stark konjunkturkänslighet och stort beroende av internationella varumarknader.

Vid min anmälan av frågan om överföringen av statens aktier i de nämnda bolagen anförde jag att det borde prövas om statens aktieinnehav även i andra konkurrensutsatta företag med fördel skulle kunna föras över till det nya förvaltningsbolaget. Dessa överväganden borde göras mot bakgrund bl. a. av de enskilda företagens situation och syftet med statens ägarengagemang.

Beträffande OKPs situation kan nämnas att bolaget efter de senaste årens positiva utveckling står finansiellt starkt. Fortsatta strukturinsatser inom oljebranschen kan dock komma att ställa krav på ägarkapital. Samma gäller ett ökat engagemang i oljeutvinning efter övertagandet av statens aktier i SPE.

De intressen som låg till grund för statens medverkan till bildandet av OKP kan enligt min mening tillgodoses även utan ett direkt statligt ägande i bolaget. Avgörande är att bolaget ges möjligheter till en fortsatt positiv utveckling. En viktig förutsättning härför är att bolaget har kompetenta ägare som snabbt kan fatta beslut och som vid behov kan mobilisera ekonomiska resurser i en sådan omfattning att intressanta affärsmöjligheter kan tas till vara.

Jag anser att Fortia utgör en lämplig ägare till statens aktier i OKP. En överlåtelse av dessa aktier till Fortia skulle innebära ytterligare ett steg mot en ökad affärsmässighet vid den statliga kapitalförvaltningen. Överlåtelsen kan också ses som en naturlig konsekvens av ägarförändringen i SPE.

Enligt min uppfattning bör en överlåtelse av statens aktier i OKP ske på samma sätt som då Fortia år 1990 övertog statens aktier i de tidigare nämnda tio bolagen, nämligen genom en s. k. apportemission till staten. Emissionsbeloppet bör grundas på värdet av statens aktier i OKP sedan överlåtelsen av aktierna i SPE har genomförts. De närmare villkoren för apportemissionen får fastställas genom förhandlingar mellan parterna. Jag förordar att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande till en överlåtelse av statens aktier i OKP i enlighet med vad jag har anført.

Samarbetet mellan de nuvarande ägarna i OKP regleras i ett konsortialavtal. En överföring till Fortia av det statliga ägandet i OKP förutsätter, förutom riksdagens medgivande, att Fortia inträder i statens ställe som part i avtalet.

6 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att överlåta statens aktier i Svenska Petroleum Exploration AB till OK Petroleum AB enligt vad jag har förordat (avsnitt 5.1),
2. bemyndiga regeringen att överlåta statens villkorade fordringar på Svenska Petroleum Exploration AB till följd av statliga bidrag till prospektering efter olja eller naturgas och i samband därmed besluta om upphävande av villkor för användningen av bidragsmedlen enligt vad jag har förordat (avsnitt 5.1),
3. bemyndiga regeringen att överlåta nyemitterade aktier i OK

Petroleum AB till KF Industri AB och Neste Oy enligt vad jag har förordat (avsnitt 5.1),

4. bemyndiga regeringen att överlåta statens aktier i OK Petroleum AB till Förvaltningsaktiebolaget Fortia enligt vad jag har förordat (avsnitt 5.3),

5. godkänna vad jag har anfört om användningen av medel från det för budgetåret 1984/85 under tolfte huvudtiteln anvisade reservationsanslaget Program för prospektering efter olja och naturgas (avsnitt 5.1),

6. med upphävande av tidigare lämnat bemyndigande till fullmäktige i riksgäldskontoret bemyndiga regeringen att besluta om garantier intill ett sammanlagt högsta belopp på 2 000 000 000 kr. i samband med åtaganden för utvinning m. m. av olja, naturgas eller kol (avsnitt 5.2).

7 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

ÖVERLÅTELSEAVTAL

Prop. 1990/91:83

Bilaga

Bakgrund

Sedan år 1986 äger Svenska staten (Staten) och OK Petroleum Aktiebolag (OKP) aktierna i Svenska Petroleum Exploration Aktiebolag (SPE).

Enligt ett den 1 mars nämnda år träffat konsortialavtal mellan Staten och OKP skulle Staten äga 49 % och OKP 51 % av aktierna i SPE. Enligt samma avtal skulle Staten ha rätt att senast vid utgången av 1989 av OKP inlösa 15 % av totala antalet aktier i SPE för en krona. Denna rätt har sedermera förlängts att gälla t. o. m. utgången av juni 1990. Staten har utnyttjat denna rätt och aktierna i SPE ägs numera till 64 % av Staten och till 36 % av OKP.

Aktierna i OKP ägs till ca 52 % av KF Industri Aktiebolag (KFI) samt till ca 24 % vardera av Staten och Neste Oy (Neste). Staten, OKP, KFI och Neste har funnit det ändamålsenligt att SPE blir ett av OKP helägt dotterbolag och har därför denna dag träffat följande avtal om överlåtelse av Statens aktier i SPE till OKP.

§ 1

Staten skall överlåta och OKP förvärva

- samtliga Statens 32.000 st aktier i SPE, motsvarande 64 % av samtliga aktier i SPE,
- Statens villkorade icke räntebärande fordran på SPE avseende förskotterade medel å sammanlagt 282.459.638 SEK från det för budgetåret 1984/85 anvisade anslaget E 19, Program för prospektering efter olja och naturgas,
- villkorad rätt till återbetalning av tidigare från Staten till SPE tillskjutna medel från den s k oljepropekteringsfonden och från anslaget E 19 jämte rätt till andel i vinst som uppkommer i projekt som finansierats med sådana medel.

I samband med överlåtelsen skall staten upphäva alla hittills gällande villkor för användningen av statliga prospekteringsmedel.

§ 2

Köpeskillingen för de i § 1 angivna aktierna i SPE jämte övriga tillgångar skall erläggas

- genom att OKP genom en till Staten riktad nyemission, till en kurs om 7.967,892 538 SEK per aktie, emitterar 64.258 st nya aktier i OKP, varefter Staten kommer att äga 31,996 % av samtliga aktier i OKP,
- genom att OKP till Staten kontant erlägger 110.000.000 SEK jämte ränta enligt nedan.

§ 3

Utgivande av de nyemitterade aktierna i OKP och överlåtelse av Statens aktier i SPE jämte övriga tillgångar enligt § 1 skall ske snarast efter det att detta avtal har trätt i kraft. Den kontanta delen av köpeskillingen enligt § 2 skall erläggas den 1 juli 1991. Därå skall räknas ränta efter 16 % per annum från den 1 januari 1991 till den 30 juni 1991.

OKPs förvärv av Statens aktier i SPE jämte övriga tillgångar enligt § 1 skall anses ha skett per den 1 januari 1991.

Ingen utdelning från SPE skall krävas av ägarna för verksamhetsåret 1990.

§ 4

De enligt § 2 nyemitterade aktierna i OKP skall ha samma rätt som av OKP tidigare utgivna aktier. De nyemitterade aktierna skall medföra rätt till utdelning fr. o. m. för verksamhetsåret 1991.

§ 5

Staten kommer att snarast efter undertecknandet av detta avtal, med förbehåll för riksdagens medgivande, erbjuda KFI och Neste att förvärva del av de nyemitterade aktierna i OKP för en sammanlagd kontant köpeskilling av 389.120.000 SEK, motsvarande 7.967,892 538 SEK per aktie, jämte ränta. Erbjudandet skall såvitt det riktas till KFI omfatta 33.414 st aktier och såvitt det riktas till Neste 15.422 st aktier.

Därest erbjudandet accepteras av KFI och/eller Neste skall betalning för de förvärvade aktierna erläggas den 1 juli 1991 jämte ränta efter 16 % per annum räknat från den 1 januari 1991 till den 30 juni 1991.

§ 6

Samtliga statliga garantier för SPEs upplåning för finansiering av deltagandet i Ula- och Veslefrikkprojekten skall upphöra snarast och senast den 31 december 1991.

För sådana statliga garantier som kvarstår efter den 30 juni 1991 skall OKP teckna underborgen.

För utnyttjade statliga garantier efter den 30 juni 1991 skall SPE erlägga en avgift motsvarande 0,3 % per år på vid varje tidpunkt utestående garantibelopp. Avgiften, som ersätter hittills utgående avgift om 1 % per år, skall betalas i förskott till Riksgäldskontoret och slutlig avräkning skall ske omedelbart efter det att samtliga statliga garantier har avlösts.

Förteckning över i denna paragraf angivna statliga garantier finns i bilaga 1 till detta avtal.¹

§ 7

När den i § 3 angivna transaktionen blivit genomförd upphör det under rubriken Bakgrund till detta avtal angivna konsortialavtalet mellan Staten och OKP rörande SPE omedelbart att gälla.

§ 8

Detta avtal förutsätter för sin giltighet att bolagsstämman i OKP beslutar om nyemission i enlighet med avtalet samt att regeringen därefter godkänner avtalet. Regeringens godkännande förutsätter i sin tur att riksdagen fattar de beslut som behövs härför.

¹ Bilagan har uteslutits här.

Detta avtal har upprättats i två exemplar, varav parterna erhållit var
sitt.

Prop. 1990/91:8
Bilaga

Stockholm den 13 december 1990

STATEN
Rolf Annerberg

OK PETROLEUM AB
Lars Hjorth Palle Andersson